

אגיש מקע ווארט

גליון תשפ"ז פרשת ויחי י"א טבת תשפ"ה

אגדה ובקיאות

שיכל את ידיו (מ"ח י"ד)

עוד ביאור שמעתי מהגה"צ רבי מנחם מנדל מענדלזאן זצוק"ל רבה של קוממיות, שפעם שאל אחד מה'בעלי בתים' את אביו הגה"צ רבי בנימין מענדלזאן זצוק"ל, מדוע 'שיכל את ידיו' ולא החליף ביניהם את מקום עמידתם, ענה לו הגר"ב, דזה ברור שהיה וויכוח בין יעקב אבינו ליוסף ב'שיטות' בעבודת ה' איזה דרך ישרה היא שיבור לו האדם, ולדורות למד אותנו יעקב אבינו כאשר יש וויכוח בינך לבין רעך, אל תבלבל אותו שיודה וילך כדרכך, אלא הנח לו, שישאר לעמוד על מעמדו, ושנה והזז את עצמך, על כן השאיר את אפרים ומנשה כמו שהעמידם יוסף, ושיכל את ידיו שלו. כע"ז אמרו בעלי המוסר, משל לצבי שנכנס ליער עבות ולא עלה בידו לעבור בדרכו כי בכל פסיעה נסתבכו קרניו בסבך העצים, וניסה בכל כוחו לנתק את הענפים, והנה אך נשתחרר מעץ אחד מיד שב להסתבך בקרניו בעץ נוסף, פגע בו עובר אורח ואמר לו, טיפש שכמותך, ימך יכלו ועצי היער לא יכלו, איעצך - קצוץ נא את קרניך ואז תוכל להלך ביער באין פגע ומפריע. כיו"ב אמרינן למי שמהלך בין הבריות - במקום ש'יס-תבך' בסבך מידותיהם וטבעיהם של אינשי דעלמא, יקצוץ את 'קרניו הבולטות' - כל חד בדיליה, והכל יבוא על מקומו בשלום. מסופר על הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שפעם עשה את דרכו בפרוס הפסח אל העיר ליז'ענסק אל רבו הרה"ק הרבי רבי אלי-מלך זי"ע. בהיותו בלב יער איבד את דרכו ולא ידע אנה יפנה, מכיוון שכך נעמד הר"ד ובכה אל הבורא בדמעות שליש שיחלצו מן המיצר, לא עברו כמה רגעים והנה פגש הר"ד בזקן אחד, והוא הדריכו והוציאו מסבך היער. כאשר הגיעו להפרד זה מזה, נענה הזקן ואמר לו שני דברים אלמדך שתזכרם תמיד, ואלו הם. א. בבוא הנגר לחבר שני קורות עצים יחדיו, ובאחד מהם יש 'בליטה' כלפי חוץ, אזי העצה היעוצה לחורר 'שקיעה' בקרש השני - במ-קום לחתוך ולגזום את בליטותיו של הראשון, וכך יתחברו שני העצים והיו לאחד. ובא לרמז לכל אחד באשר הוא שכשברצונו להתחבר עם ידידיו וחבריו באהבה, אחווה, שלום ורעות, עצתו שיעשה שקיעה בעצמו - כלומר שיוותר משלו לרעהו, וכך יבואו לאחדות השלימה והראויה. ב. תחת אשר תעמוד ותפשפש במ-עשי רעך, עסוק בדרישה וחקירה אחרי מעשי עצמך... מיד אחר הדברים האלה פרח לו האיש, ונתברר כי הנה זה אליהו זכור לטוב. עוד מעשה ברב חשוב בירושלים, יהודי בר אוריין, אשר הגיע להשתתף בשולחנו הטהור של הרה"ק רבי שלומק' ע' מזוועהיל זי"ע אשר כידוע היו סועדים על שולחנו הרבה שבורי לבב ודלי השכל אשר לא היה מי שיקרבם כי אם אותו קדוש וטהור רבי

שלומק'ע. אותו רב הביא עמו קדירה של טשולנט עבור הרבי ויושבי השולחן הטהור. בין המשתתפים שם ישב יהודי מסכן שתמיד הרגיש כי מפלים אותו לרעה והוא מקבל מכל מאכל פחות משאר המסובין... ע"כ כשהביא הרב את ה'טשולנט' הורה רבי שלומק'ע שיניחו את הקדירה לפני אותו יהודי שבור לב, בכדי שיוכל לקחת ממנו כל צרכו ולא ירגיש שמקפחים אותו. משהונחה הקדירה לפניו והחל לקחת מן התבשיל, החלו עוד כמה יהודים לדחפו מעט ברצותם לקחת גם הם מן המאכל ואותו יהודי אשר חשש שמה שוב יבוא לו מעט מן המאכל בלבד, מיהר וירק מלוא לוגמיו אל תוך הקדירה, ובכך הבטיח לעצמו שאיש לא יהיה לגעת בקדירה ובתבשיל. רבי שלומק'ע ראה את המתרחש אך במידו-תיו הקדושות החריש ולא אמר מאומה כראות הרב [שהביא את המאכל] את המתרחש, חרה לו הדבר, ויקם ממקומו והחל מדבר בחוסר דרך ארץ מול פני הקודש, וכה זעק - וכי ל'מעמד' זה 'טיש' יקרא... וכי 'תו רה' שמעו כאן, רק הנהגות משונות מבלי 'דרך ארץ' ראינו אצל המסובים... מה ניתן ללמוד מ'טיש' כזה, היסוה רבי שלומק'ע והשיבו בנחת, אכן הרבה יש ללמוד משולחן זה... והיא, מידת הסבלנות... לראות איך דברים מתרחשים שלא לש-ביעות רצונו ולהיות סבלן, לא לומר מאומה ולצפות עד יעבור זעם... זהו לימוד גדול שאפשר ללמוד כאן בהאי תכא...

[באר הפרשה]

וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז)

פעם שמעתי הסבר לברכה של 'וידגו' לרוב, לא ממש פשט, אבל זו אמת גדולה: כששוחטים למשל פרה או תרנגולת, לא תמיד אפשר לאכול אותה, וזאת מחמת תקלה כלשהי שארעה בעת השחיטה, כגון הגרמה, חלדה, עיקור. במקרה כזה דינה של הבהמה שהיא נבילה, ונאלצים למוכרה לערבי ביפו. את כל הבה-מה השלימה הזו שהיתה שוה תרפ"ט אלפים, מוכרים במחיר מוזל לנכרי. הבהמה אמנם היתה טהורה, נכון, אבל בשחיטה היה פג'צ'ר ושוב אינה ראויה לאכילת יהודי. בשעה טובה ומוצלחת השוחט שחט את הבהמה והכל בסדר, חלק, גלאט. אפשר לאכול אותה? עדיין לא. הבהמה צריכה לעבור בדיקה. בדיקה חיצונית ובדיקה פנימית. מממשים, ואם מצאו משהו - סירכא, זה לא גלאט, לא חלק. שוב מוכרים לערבי ביפו. הבהמה היתה כשרה והשחיטה כשרה, אבל נפסלה בבדיקה. גם כשהשחיטה והבדיקה עברו בש-לום עדיין א"א לאכול עד שיכשירו אותה. ברוך ה' כבר הכשירו את הבשר והכל בסדר, עכשיו צריכים לבשל אותו, ואם בטעות נכנס כף חלבי בן יומו אין פי שישים כנגד זה, אוי ואבוי! התב-שיל נטרף, וכאן א"א אפילו למוכרו לערבי ביפו, אסור בהנאה! ישר לפח האשפה. כל זה כששוחטים פרה או תרנגולת. אבל אם

לוקחים דג מהמים, צריכים רק לבדוק האם יש לו סימני טהרה - סנפיר וקשקשת. אם כן? אפשר מיד לבשל ולאכול אותו. אין בעיות לא בשחיטה, לא במליחה, לא בבדיקה ואין בו איסור בשר בחלב. אם הדג טהור - הוא טהור עד הסוף, בלי פנצ'רים! יש ילד שהמלמדים כל כך נהנים ממנו, משתעשעים איתו. כזה פיינער בחר'ל, אבל כשהוא גדל קצת והולך לשיבה קטנה, לפתע מגלים שהתחבר שם עם בחור מקולקל, מתחיל להתגלש החוצה, מאבד את הטעם בלימוד. לפעמים קורה שברוך ה' בשיעור א' וב' עדין הבחור במצב של עליה, ובשיעור ג' מתחילה לה התדרדרות. לפעמים הכל בסדר בישיבה קטנה, אבל בישיבה גדולה מתחילות הצרות... פתאום מתחשק לו מחשבים, ופה ושם... זו היתה הברכה שבירך יעקב את יוסף - "וידגו לרוב", שצאצאיו יהיו כמו הדגים, שסימני הטהרה שלהם הינם תמידיים, הם נשארים טהורים עד הסוף, וכך גם הצאצאים לעולם לא יתדרדרו, וישארו בקדושתם לאורך ימים.

(יחי ראובן)

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי (מח פס' כב)

ובתרגום אונקלוס פירש את המושגים 'חרבי' ו'קשת' שלא על פי דרך הפשט:

ואנא יהבית לך חולק חד יתיר על אחך די נסיבית מיידא דאמו- ראה בצלותי ובבעותי (אונקלוס, שם)

בספר "תפארת שמשון" לגר"ש פינקוס זצ"ל, מבואר עד כמה גדול כוחה של תפילה בדמעות: בשנת תשל"ז רצתה הממשלה לחוקק חוק המתיר הפלות. מי שכיהן כשר המשפטים אז, שמואל תמיר ז"ל, היה מראשי התומכים בחוק זה, אשר הוא כמובן מנו- גד לדעת התורה. לכן, כחלק מן המאבק של הח"כים החרדים בחוק, הוחלט על שיגור משלחת אל השר ולנסות לשכנע אותו לשנות את דעתו. בין חברי המשלחת היו רבי מיכל שטרן, רבה של "עזרת תורה", ורבי רפאל לוי, בנו של הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל. מאחר שהרבנים ידעו כי רבי אריה לוי היה אהוב מאוד בקרב חוגי הלח"י והאצ"ל, אשר שר המשפטים נמנה עליהם, הם קיוו שהימנותו של בנו על חברי המשלחת תדבר אל ליבו של השר. יומיים לפני הפגישה המיועדת, התקשר רבי רפאל לוי אל כל חברי המשלחת ושח להם: "דעו, כי פגישה זו היא פגישה גורלית מאוד! לקחנו על עצמנו משימה כבדה מאוד, ומי יודע אם נצליח לעמוד בה?! אנחנו חייבים לקרוע את השמים בתפילות! אנו מוכרחים לעשות מאמצים כבירים בתפילה, משום שאין לנו שום סיכוי... וכי מדוע שיקשיבו לנו?" ואכן, תפילות רבות הושק- עו למען מטרה זו, ובהגיע השעה המיועדת צעדו חברי המשלחת כשתפילה על שפתותיהם אל ביתו של שר המשפטים. בתחילתה של הפגישה התבקש כל אחד להציג את עצמו. כשאמר רבי רפאל את שמו, וציין את שם אביו, נהרו פניו של שמואל תמיר והוא אמר: "הו, רבי אריה הוא הרי הרב שלנו!" וכיבד את רבי רפאל להציג את בקשתם לפניו. רבי רפאל ביקש לספר לו סיפור קטן שאירע עם אביו: באחד הימים נקשו על דלת ביתו שני בני זוג אשר חזותם החיצונית העידה עליהם שאינם שומרי תורה ומצוות. משנכנסו פנימה שטחו לפניו את שאלתם: זה לא מכבר הרתה האשה, ובעלה, אשר החליט כי לימודי הרפואה שלו אינם עולים בקנה אחד עם הולדת ילדים, מבקש שהיא תפיל את עוב-

רה. האשה מתנגדת לך בכל תוקף, ומאחר שנתגלעו ביניהם חי- לוקי דעות אלו, הם החליטו לגשת אל רבי אריה לוי כדי שיכריע בנידון. ישב רבי אריה שעה ארוכה עם בני הזוג ותיאר להם את גודל המעלה בהבאת ילד יהודי לעולם... והוסיף לדבר על ליבם כשהוא פורט על נימים רגישים ומתאר עד כמה יועיל להם בן זה לעת זקנתם... דבריו היוצאים מן הלב נכנסו ללב הבעל, והוא החליט לקבל את דעת הרב ולהימנע מהפלה. רבי רפאל לוי הרים את עיניו אל שר המשפטים, שמואל תמיר, ואמר: "המשכו של הסיפור היה, כעבור חודשים אחדים נולד לבני הזוג בן, ושמו נקרא בישראל: שמואל תמיר..." שר המשפטים נדהם. הוא מיהר להתקשר לאמו ושאל אותה: "האם כך אכן התרחשו הדברים?" מעבר לקו ענתה לו אמו בהתנצלות: "אכן כן, עליך להבין אותנו, הזמנים אז היו אחרים... קשים מאוד...". הוא ניתק את השיחה באומרו לחברי המשלחת: "אל דאגה. כל עוד אני הוא שר המשפטים חוק זה לא יעבור בכנסת!" כאשר יצאו הרבנים המרוצים החוצה, שאל רבי מיכל שטרן את רבי רפאל לוי: "הרי הסיפור הזה היה ידוע לך גם לפני שלושה ימים, כבר אז ידעת שיש בידך את הקלף המנצח. ואם כן, למה צלצלת אלי וביקשת שאתפלל? למה סבור היית שהמצב הוא כה קשה וצריכים להתפלל. והרי 'נשק יום הדין' היה בידך!" השיב לו הרב לוי: "סיפור פה, סיפור שם... אך לולי התפילות לא הייתה לנו שום הצלחה! חושב אתה שהסיפור הצליח? לא ולא! דע לך, כי התפילה שלנו ניצחה וב- לעדיה לא היה הסיפור, מוצלח ככל שיהיה, משיג את מטרתו!"

כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחי- סאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך ויבך יוסף בדברם אלינו. (ג, י)

כותב רבי הלל קופרמן שליט"א, מו"מ שהיה לו עם רבנו בענין מחילת יוסף לאחיו... וכה היו דברינו אליו (שב"ק נח תש"ע) חז"ל באסת"ר פרשה ז' אומרים שיוסף מחל לאחיו ואעפ"כ נענשו כלל ישראל בזה שנמכרו להריגה בימי המן ולכאורה אם יוסף מחל לאחיו מדוע נענשו וענה מרן זצקו"ל שיוסף לא מחל בשלימות, ושאלנו שוב הרי בחז"ל כתוב שיוסף מחל לאחיו, וענה שוב שלא מחל בלב שלם והוסיף את העבירות אתם עושים בשלימות פו- געים בזולת בשלימות אך את המצוות רחוקים אתם מלעשות בשלימות, והוסיף ולואי שאחוז אחד ממעשי המצוות שלכם יהיה לשם שמים בשלימות. ושאלנו האם דברי הרמב"ם בענין לא תקום ולא תטור שצריך שימחה הדבר מלבו, מכוונים גם על יוסף הצדיק שמחל על מכירתו אך לא מחה מליבו, וענה זה מה שהתכוונתי שלא מחל בלב שלם. ושאלנו האם יוסף לא אמר בק- ריאת שמע שעל המיטה שהוא מוחל וסולח לכל מי שכעס וחטא כנגדו וענה קצת בהתרגשות, אתם חושבים שהכל כל כך פשוט מה נראה לכם יוסף הצדיק בן שבע עשרה שנה ובאים האחים ומפרידים אותו מאביו שאת כל תורתו למד ממנו משליכים אותו לבור מלא נחשים ועקרבים והוא נמצא בסכנת מוות נוראה משם מוכרים אותו למצרים עם כל גלגולי הדברים שעברו עליו לאחר מכן, שנה בכלא המצרי וכו' וכו' עכשיו כשבאים האחים ומבק- שים סליחה נראה לכם שהכל נמחק ברגע זה לא הולך כך האדם לא עשוי בצורה כזו זה לוקח זמן עד שיוכל למחות דבר זה מלבו.

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קניבסקי)

שאלה: בגמ' סוטה [כב, א] איתא: קיבול שכר מאלמנה, דההיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה, כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה, בתי, לא בית הכנסת בשיבבותך? אמרה ליה, רבי, ולא שכר פסיעות יש לי? ויש להסתפק מה יעשה מי שיש לו בית הכנסת סמוך לביתו ששם מתפללים ציבור גדול והרי הוא מקיים בזה את המעלה של "ברוב עם הדרת מלך", ואילו בית הכנסת הרחוק מביתו מועטים בו המתפללים, ואע"פ שהוא מרויח שכר פסיעות הרי הוא מפסיד את המעלה של "ברוב עם", מה עדיף?

תשובה: מצאנו בספר "דעת נוטה" מאת הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א [הלכות תפילה עמוד רסח] שעמד בזה וכתב שמעלת "ברוב עם" עדיפה על מעלת עשרה הראשונים וגם על מעלת שכר פסיעות, מפני שאת מעלת "ברוב עם" לומדים מן הכתוב והענינים האחרים אין להם מקור בכתוב. ובהערה 66 כתב: עוד העירנו חכם אחד, די"ל דברוב עם היא מעלה בגוף התפילה שמתפלל ברוב עם, משא"כ הליכה לתפילה, ע"כ. וכסברא זו שמענו גם מהגאון רבי שמאי גרוס שליט"א. עוד הראה לנו הגר"ש גרוס בענין זה מש"כ הגאון חיד"א בפתח עינים על הג' דות הש"ס, שכל המעלה של שכר פסיעות אמורה בנשים שאין להם מצות ביטול תורה, אבל אנשים שמצווים בתלמוד תורה, בודאי עדיף למעט בהליכה וללמוד תורה בזמן הזה, ששכר תלמוד תורה כנגד כולם ועולה על כולנה. [וכן העיר הגר"ח קניבסקי שם הערה 76.]

[וישמע משה]

מים. והם תורמים לתורה, לא לדלק למכונית! איש עקרונות אתה, נכון שאני צודק? לא, אל תענה מיד. שהוא לא יחשוב שפסקת לחובתו בלי מחשבה. תעיין בדבר, ותפסוק. שניהם הביטו בי בפליאה. ה'דרייבר', שלא בקש הוצאות הדלק, והמארת, שפסק פסקו: ודאי שהוא צודק! התרומות שנתנו לך נתנו בזכותו. צדיק הוא, שאינו תובע אחוזים ואינו מבקש שכר. הדלק, ודאי מגיע לו! זה הצדק? שאלתי. זה הצדק, וזה היושר! ענה נחרצות. אם לא יהיה לו דלק, איך יוכל להמשיך ולהסיע אותך? גם אני חשבתי כך, הפתעתי אותו. אפשר לקבל מסכת ברכות? מצחו התקדר, התחיל לחשוד. פתחתי בסוף פרק שני. הקראתי: "שמעו אלי אבירי לב [לטובה. אשר אמצתם לבכם ודבקתם בי (רש"י)] הרחוקים מצדקה" (ישעיה מו, יב). שכל העולם כלו נזון בזכותם, והם אפילו בזכות עצמם אינם נזונים. שבכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת: כל העולם כלו נזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת! וספרו בגמרא (חולין פה ע"ב) שתולעת נפלה בפשתנו של רבי חייא ואכלה בו. שאל בעצת רבנו הקדוש. אמר לו: שדה של הפשתן במים ושחט לתוכם עוף. התולעת אינה סובלת דם העוף, ותברת. [והגמרא דנה בעצה זו, מצד מצות כיסוי הדם.] ושאלו: כיצד יתכן שעלתה תולעת בפשתנו של רבי חייא, והלא שנינו שמשעה שעלו רבי חייא ובניו מבבל פסקו הרעמים והברקים, הסערות והרעידות

והוסיף ידוע המעשה עם הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל שאיש אחד פגע בו ובא לבקש מחילה, וענה לו רבי אליהו שיבוא בעוד כמה ימים, ושאלוהו תלמידיו מה פשר הנהגה זו וענה להם יהודי זה באמת פגע בי, ובשר ודם אנכי, וכשבא לבקש מחילה ידעתי שאם אומר שהנני מוחל לו לא תהיה זו מחילה בלב שלם, לכן אמרתי לו שיבוא בעוד כמה ימים וקיבלתי על עצמי שעד אז אעבוד על עצמי בלימוד המוסר עד שאמחה הדבר מלבי וברוך ה' שהצלחתי. ועל כן סיים הגרא"ל זצקו"ל, צריכים מאד להזהר מעבירות אלו שקשה מאד לתקן אחר כך מה שקלקלו ועונשם גדול רח"ל עכ"ד. וכמו"כ שאלתי בש"ק נח תש"ע למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א את השאלה הנ"ל והשיב "הוא לא מחל בש"לימות", חזרתי לשאול שהרי מפורש בלשון המדרש שיוסף מחל לשבטים, והשיב מחל אבל לא מחל בשלימות ע"כ.

(הללי נפשי אסתר פ"ג פסו' י"ד)

בין שבילי המוסר

אשרינו בעולם הזה

סיפר ר' יעקב גלינסקי זצוק"ל הגעתי לארצות הברית, להתרים למוסדות התורה. להיכן אפנה, מי ומי בנותנים. יש יהודים טובים שנחלצים לעזור ולסייע. מכירים את כולם, את אורחם ושיגם, מסייעים אותך ואף מדריכים ומזהירים: פלוני חסיד נלהב, 'תקנה' אותו ב'ווארט' של רבו. פלוני תלמיד של המשגיח, ראוי לצטט משהו מספרו. זה אוהב אמרה על פרשת השבוע וזה חקירה מהדף היומי. ובאמת, עצותיו של ה'דרייבר' היו שוות זהב, פשוטו כמשמעו. שאלתי אודות גביר פלוני, אולי כדאי לפנות אליו. אמר לי לשון הרע לתועלת: אינו נותן פרוטה להחזקת תורה. בקי הוא בפרקי אבות, ויצטט באזניך את המשנה על "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עוון" (אבות פ"ב מ"ב), ו"יפה תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון" (שם), ו"כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה" (אבות פ"ו מ"ד)... אמרתי: בוא ננסה, אבל בתנאי אחד - שאתה בא אתי, אינך נשאר ברכב. תמה לתנאי מה שי שלו לעשות שם, לראות בבזיוני, איך משיבים פני ריקם? אבל הסכים, ועלינו. קיבל פנינו בכבוד, שמע והתענין, אבל הבהיר: זה עקרון אצלו. מי שטרח, יאכל. מי שלא טרח, מה יאכל. אין הוא מפרנס אוכלי לחם חסד. הלל הזקן היה חוטב עצים, רבי יוחנן סנדלר ורבי יצחק נפח. רש"י סחר ביינות, הרמב"ם והרמב"ן היו רופאים. ה"חפץ חיים" עזר לאשתו בחנות ולרבי מנחם זעמבא היתה חנות לפרזול. הרש"ש היה בנקאי, ורבי אפרים זלמן מרגליות סוחר. גם ה"חיי אדם" עסק במסחר, וליעב"ץ היה בית דפוס. הכין שעורי בית, לא תשבע האוזן לשמוע, לא ידע, שהתכוננתי לך. אמרתי: אני שמח לשמוע שאתה איש עקרונות. למי שמגיע מוגיע, למי שלא לא. אז אולי תשפוט ביני לבין ה'דרייבר' שיושב פה - הביט בסקרנות, וגם ה'דרייבר' הופתע. לא ידע שיש בינינו סכסוך. אמרתי: אני אוסף כסף להחזקת תורה, ואנשים תורמים בידיעה שכספם קודש למטרה הנעלה. ה'דרייבר' גם הוא מוקיר תורה ומסייע אותי בהתנדבות, אבל ביקש שאחזיר לו לפחות את הוצאות הדלק. מילא, אינו מרויח, תורם מזמנו. אבל להפסיד, אינו חייב. ואני אומר, מהיכן יש לי כסף, מהתמיכות של התור-

האדמה, היין לא החמיץ והפשתן לא לקה! וענו: זכותם הגנה על כל העולם, ולא עליהם בעצמם! אמרתי: אמת, שאתה עמל ואתה מרויח - אבל לומדי התורה הם ה'דרייבר', בזכותם אתה מרויח - ואינם תובעים ממך אחוזים, גם לא שכר. תן להם את ה'דלק', כדי להמשיך ולסייע לך, ולכל העולם! נצחתני, הודה, ותרם בעין יפה. אבל, אמר, איני מבין: אם כל העולם נזון בזכותם, מדוע נגזר עליהם להסתפק בקב חרובים?! הו, זו שאלה טובה. התשובה עליה כתובה בפרשת השבוע, ונסביר אותה בספור - בוינה בירת הממלכה האוסטרו-הונגרית התגורר הגביר האדיר שמעון רוטשילד. אביו, שלמה מאיר, ממך הקמת מסילת הברזל מוינה, צפונה לוורשה ומערבה לגרמניה. תדירות הנסיעה, פעמיים בשבוע, מי נסע מארץ לארץ באותם ימים. גם מחיר הנסיעה לא היה זול. יום אחד הגיע מברק, שרשת בתי עסק בפולין עומדת בפני פשיטת רגל, ואפשר לקנות את הסחורה בחצי המחיר ואף בפחות, אך בתנאי אחד: התשלום במזומנים. רוטשילד החליט לנסוע ולנצל את ההזדמנות. אבל לסוד היה שותף, פקיד המברקה. בעד חופן שטרות, שיתף כנופית שוד בוינה. אף מסר את תוכן מברק התשובה: הוא מגיע לורשא ברכבת של יום רביעי. עשרה אנשים קנו כרטיסים למחלקה הראשונה ברכבת, לקרון הפאר. שמונה יעוררו מהומה, ושניים ישדדו את העשיר וירדו בתחנה הראשונה שם תמתין להם כרכרת מילוט. ליתר בטחון, עלו שלושה למחלקה השנייה, המחלקה העממית, בה לא היו המושבים מרופדים בקטיפה, מרווחים ונוחים, ועוד שלושה למחלקה השלישית, בה נסעו העניים והצטופפו עם צרורותיהם בספסלים נוקשים. כולם סקרו את הנוסעים, והתאכזבו. רוטשילד לא היה ביניהם. שינה תכניתו, או התל בהם. הרכבת הגיעה לתחנתה הראשונה, והם השקיפו בעד החלונות וסקרו את הרציף: אולי הגיע לכאן בכרכרה, וכאן יעלה לרכבת. אך לא. נוסעים ירדו ונוסעים אלו, והוא לא נמנה עליהם. הרכבת חצתה את צ'כיה והגיעה לקראקוב. חברי הכנופיה ירדו, מאוכזבים, וישבו על עקבותיהם. הרכבת המשיכה לוורשה. העשירים ירדו מהמחלקה הראשונה, הסוחרים מהשנייה, העניים מהשלישית. הקרונות האחוריים הסיעו בהמות: סוסים, פרות וחזיריים. כמה דלפונים קמו ונערו את הקש שדבק בהם. אבל הריח, איזו צחנה! אחד מהם ירד מקרון הבהמות ומזודתו בידו, כשהוא מעוה את פניו בסלידה. הסיר את הסדין הארוך שלבש, וחליפה מהודרת התגלתה תחתיו. עצר כרכרה ונקב בשמו של מלון פאר. שם יתרחץ וישלוף ממזודתו בגדים נקיים. אך אביו, לא הביא בחשבון שהכרכרה היתה של הכנופיה! בפינת הרחוב עלו עליה שנים, תפסו במזוודה ואילצוהו לרדת בלעדיה! המרכבה המשיכה בלעדיו, והוא התעשת מיד. עצר מרכבה אחרת, ונסע למלון. עלה לחדרו. שם בחדר כבר המתין לו מנהל חשבונותיו שנסע עמו בקרון הבהמות ויצא כשהם רדפו אחרי רוטשילד... וכעת כבר הגיע למלון עם מזוודת בגדים בידו האחת, ומזוודת המזומנים בשנייה... ומה למדת מזה? שעולמנו מלא ב'שודדים', פיתויים ומדוחים. ואנו עוברים את העולם הזה, 'נוסע האדם אל בית עולמו', והפיתויים קורצים והנוכלים אורבים. בן תורה מבקש להשקיע עצמו בעולמה של תורה, לצבור ולאגור עוד ועוד נכסים רוחניים, אוצרות פז יקרים מאלפי זהב וכסף. אבל מה יעשה ולא ילכד בכף, ולא יאבד הכל בהתמכרות להנאות כלות ונפסדות - הוא נוסע במחלקה האחרונה והמרוחקת, המובדלת ומופרשת, בין האביונים והקבצנים, בקרון הבהמות. וכך יגיע עם אוצרותיו בשלום, ויעשה את עסקת חייו, ויממש את עשרו!

אלו דברי המשנה (אבות פ"ו מ"ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא - טוב לך לעולם הבא, מובן. אבל אשריך בעולם הזה, הכי צד? אבל, כשנתבונן בדבר - איך חש רוטשילד, העשיר המופלג, כשישב על הקש בין הסוסים והפרות והשתקשק עם שקשוקי הר-כתב, בידעו שהוא מוליך את השודדים שולל ופניו לעסקת חייו - וכמו שספר ה"חפץ חיים" זצ"ל, מעשה בסוחר באבני חן בפטרבורג, שנסע ליריד אבני החן בדנציג וכספו עמו, לקנות אבנים טובות במחירי מציאה, ולהתעשר. וברוך השם, מצא אשר חפש. רכש בכל כספו אבנים טובות במחיר נפלא, והשאיר ברשותו שלוש מאות רובלים בלבד, דמי נסיעה לביתו ושהיה באכסניות דרכים בתנאים מרווחים, כיאה למעמדו. עמד לצאת לדרך, וזכה לביקור. סוחר מבוהל ומבועת סגר בחשש את הדלת אחרי: מתחרה פרש רשת לרגליו. רקם עלילה ועומדים לעצרו ולאסרו, להחרים כל רכשו ולהעמידו למשפט. עליו לברוח, ומיד. הוא מציע לסוחר שיקנה את כל יהלומיו בעשרת אלפים רובלים במזומן, מחיר מציאה! "אין בר-שותי", אמר בהשתתפות בצערו. הלה רעד כעלה נדף. "חמשת אלפים", אמר. "אין לי", ענהו. פתח הלה את הקופסה שעמו, והחדר התמלא אור מזהרורי היהלומים. שוים היה כפל כפלים מהרבבה המבוקשת. "עשה עמי חסד" התחנן, "אני חייב להמלט, לברוח, לנוס. אלף, והאוצר שלך". הצטדק: "כל הוגי המזומנים, שלוש מאות רובלים בלבד, להוצאות דרך". "תן, וקח" - דחק בו הסוחר הנרדף. נתן, והלה נמלט. נטל הסוחר את צרורו, והלך רגלי - היש לך מושג מה המרחק מדנציג לפטרבורג?! הלך?! רקד! אבל הרגלים כבדו והמעיים המו. באין ברירה, הסתפח לחבורת קבצנים. פשט עמהם יד, אכל שירים ולן בצדי דרכים - אבל ידע, שעשיר מופלג הוא, ועשרו יתגלה כשיגיע למחוז חפצו. ובכל עת שדאבה רוחו וקצרה נפשו, חמק לקרן זזית ופתח את הקופסה, ואורו עיניו - כמה "אשרי בעולם הזה", כאן, מלבד ה"טוב לך לעולם הבא"! וזהו שנאמר בפר-שה: "זבולון", הסוחר ותומך התורה, "לחוף ימים ישכן, וירכתו על צדון", עסוק במסחרו ושמח בו, ואלו "יששכר", לומד התורה, "חמר גרם", סובל עולה כחמור חזק שמטעינים אותו משא כבד, "רבץ בין המשפטים", כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה באורווה, אלא רובץ בדרך בין תחומי העיירות שהוא מוליך לשם סחורה. למה, וכי אינו שואף לנוה, ולחיות חיים טובים? ודאי! "וירא מנחה כי טוב, ואת הארץ כי נעמה". ומה? "ויט שכמו לסבל" עול תורה, "ויהי לכל אחיו בני ישראל" למס עבד" לפסוק להם הוראות של תורה (בראשית מט, יד-טו) - מה כתוב כאן? כל מה שאמרנו! יודע הוא להעריך כל מנעמי העולם. ואדרבה, הלא כל העולם נזון בזכותו. אבל יודע הוא שאין ערוך לכל מנעמי העולם מול הנאתו, אשרו ועשרו מן התורה! ואספר - ה"חפץ חיים" זצ"ל התגורר בבקתה דלה, רצפתה עפר, ורהיטיה דלים. יום אחד התאוננה אשתו הרבנית: "ראה נא, אצל השכן עורכים שפוצים. מרצפים בפרקטים, מסיידים, מחליפים רהיטים!" ענה לה: "הקדוש ברוך הוא חנן בבעל בן תורה, ובלידים מוצלחים ההוגים בתורה, ובבית של תורה ואורה. ואתם, לידע, לא חנון בידיעת התורה ובלמודה, ובבנים המסיבים נחת יהודית. לפחות יחליפו ריהוט, יסיידו וירבדו"... שיהיה גם להם, ולו משהו, מ"אשריך בעולם הזה"...

(והגדת)